

українською мовою словосполучення «биографическое письмо» (російською мовою), що впливає на розуміння змісту тексту. Слово «письмо» має кілька значень, відповідниками яких, зокрема, є український іменник «лист» (текст, призначений для дистанційного спілкування людей), і дієслово «писання» як процес створення цього тексту. У даному контексті вживання словосполучення «биографическое письмо» повинно, на нашу думку, мати переклад «біографічне писання».

Список використаної літератури

1. Шарошкіна Н. Г. Біографічні дослідження в дискурсі розвитку культури педагога / Наталія Геннадіївна Шарошкіна. – К., 2013. – 104 с.

Микола Шевчук

СОЦІАЛЬНО-ПОБУТОВІ УМОВИ ЖИТТЯ СТУДЕНТІВ ТА ВИКЛАДАЧІВ ПОЛТАВСЬКОГО ІНСТИТУТУ СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ 30-Х РР. ХХ СТ.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка ось уже протягом 100 років є одним із провідних навчальних закладів, де куються учительські кадри. Саме тому актуальним є аналіз історичного матеріалу стосовно того, як полтавському ЗВО вдалося досягти таких успіхів. Крім того, останнім часом популярності у світі набрало вивчення історії, присвячене особливостям життя простих людей у різні часи.

Розвиток і функціонування Полтавського педагогічного інституту на початку 30-х рр. вивчали: Л. Булава [1], Б. Год [2, 3], О. Єрмак [2, 3, 4], П. Киридон [2, 3], С. Шевчук [7] та ін.

На початку 30-х рр. активно розвивалася наукова діяльність, зокрема у січні 1930 р. у Харкові, тодішній політичній та науковій столиці УСРР, була захищена перша в історії Полтавського інституту соціального виховання (ПІСВ) дисертація на тему: «Творчість Мирослава Ірчана» автором якої був Григорій Йосипович Майфет [6].

Перед педагогічним колективом ІСВ стояло не стільки завдання дати фахові знання із певних галузей, скільки підготувати особу для потреб «індустріалізації та колгоспів», «ідейного трудівника, який буде виховувати людину нового типу – радянського громадянина». Через постійні коливання і різні підходи до формування ідеології, назви кафедр постійно змінювалися, так само як і обсяг навантажень та список предметів, які вони мали читати.

Влітку на початку 30-х рр. ХХ ст. активно організовували курси підвищення кваліфікації для вчителів на базі Харківського (Всеукраїнського) інституту підвищення кваліфікації педагогів. Для занять використовували будівлі ПІСВ.

У цей час не просто продовжилася, але набула розмахів небувала дискримінація окремих категорій населення, яке не могло вступити до вишу. В рамках боротьби з «куркульством», «ворогами народу» і т. д. часто вступити не могли середньозаможні і заможні селяни, які збагатили під час НЕПу. Із набуття розмаху репресій уже будь-хто міг бути не зарахований до ПІСВ за родинні зв'язки із «контрреволюціонером».

При намаганні вступити, потенційний студент мав передусім пройти «соціальну перевірку», куди включали відомості про соціальне походження до революції 1917 р. і до моменту подачі заяви на вступ, довідки про рік народження і батьків, обов'язкові рекомендації від ВКП(б), комсомолу, профспілки чи іншої провладної організації, документи про стан здоров'я і відомості про відбуття військової служби у Червоній армії.

У разі, якщо особа успішно проходила цей етап, вона мусила здати вступні випробування. Без них зараховували випускників педагогічних технікумів, робітничих факультетів, курсів підготовки до вступу.

Варто зазначити, що попри прогрес у ліквідації неписьменності, на початку 30-х рр. ХХ ст. чимало вступників мали проблеми із грамотністю, тому їх часто, після зарахування на I курс, переводили на вечірні факультети, аби підвищити загальний середній рівень.

29 липня 1932 р. Рада Народних Комісарів УСРР видала рішення, яким зобов'язала створити на місцях комісії, які б займалися питанням пошуку і сприяння вступу найбільш здібних працівників МТС, фабрик, заводів до педагогічних технікумів та вишів.

19 вересня 1932 р. ЦВК СРСР видав Постанову «Про навчальні програми і режим у вищій

школі і технікумах» [12], згідно з якою вводилися обов'язкові вступні іспити, незалежно від закінчення робітфаку чи технікуму, із таких предметів: хімія, українська мова, суспільствознавство, фізика, математика.

Економічне становище студентів і викладачів лишалося вкрай важким. Загострював ситуацію і Голодомор, який саме почався у той час. Їжу отримували у магазинах за гроші, але на кожну особу мала бути лише певна норма.

У час Голодомору велике значення відіграла діяльність директора П. Койнаша, який, бачачи, що ціни на харчі через їх нестачу підскочили в рази, добився і зумів організувати заготівлю їжі для їдальні, викладачів та студентів. У січні 1933 р. було створено підсобне господарство, яким керував Г. Одуд. Саме воно багато в чому допомогло студентам і викладачам вишу пережити той важкий час.

Життя у гуртожитках було ще тяжчим. Його складовими були: антисанітарія, холод, гар і дим від вугілля, яким опалювали. Часто заняття взимку взагалі відміняли, а потім відпрацьовували влітку [1, с. 85–86].

Співробітників і студентів відправляли на агітаційні марші, вибори, змушували брати участь в урочистих заходах до важливих для партії дат. Проводили військові вишколи студентів на випадок війни.

Чимало студентів відраховували за пропуски занять, через намагання заробити, аби вижити, через політичні мотиви (походження із сім'ї священика, куркуля, чи репресованого). Із 1932 р. почали ще виключати за протидію хлібозаготівлі і протести проти її проведення. Деякі дуже активні студенти намагалися покарати своїх колег шляхом забираючи у них хлібних карток. Це загострювало і так важку ситуацію у країні, що голодувала, через це директор 31 березня 1933 р. заборонив профспілковим організаціям відбирати у студентів талони на їжу.

Попри всі негаразди у цей час ще продовжувалася політика українізації. У 1933 р. було збільшено кількість годин на вивчення української мови на робітфаці та вечірньому відділенні. Проте фактично це були останні прояви боротьби за українську мову, пізніше настане тотальна русифікація, а більшість ідеологів українізації буде знищено під час репресій.

У 1933 р. стало зрозуміло, що система ІСВ не є ефективною для підготовки вчителів. Наказ директора від 9 серпня 1933 р. повернув назву Полтавський педагогічний інститут (із терміном навчання 4 роки).

Отже, життя студентів та викладачів Полтавського інституту соціального виховання у першій половині 30-х рр. ХХ ст. характеризувалося тотальною бідністю, голодом та холодом. Масивним недоліком роботи закладу були репресії та Голодомор, що вирували у той час. Та попри таке важке становище, продовжувалася розбудова: підвищено оплату праці та повернено орієнтири не на кількість, а якість навчання.

Список використаної літератури

1. Булава Л. М. Географічна освіта в контексті історії Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (1914–2014 роки): монографія / Л. М. Булава, С. М. Шевчук, О. М. Мащенко. Полтава: ПНПУ, 2014. 144 с.
2. Год Б., Єрмак О., Киридон П. Історико-філологічний факультет у Полтаві / Б. Год, О. Єрмак, П. Киридон. – Полтава : ПДПУ, 2009. – С. 9–13.
3. Год Б., Єрмак О., Киридон П. Полтавський державний педагогічний університет імені В. Г. Короленка: Історія і сучасність / Б. Год, О. Єрмак, П. Киридон. – Полтава : ПДПУ, 2009. – С. 4–6.
4. Єрмак О. Полтавський державний педагогічний університет імені В. Г. Короленка: з історії перших десятиліть діяльності / О. Єрмак, Г. Білик. – *Рідний край*. – Полтава, 2009. – № 2. – С. 6–23.
5. Історія факультету філології та журналістики (до дев'яносто'ятиліття заснування вишу) / під ред. М. Степаненка. URL : <http://histpol.pl.ua/ru/component/content/article?id=4968> (дата звернення: 12.12.2016).
6. Постановление о реорганизации вузов, техникумов и рабфаков. URL : http://www.libussr.ru/doc_ussr/ussr_3657.htm (дата звернення: 16.10.2017).
7. Шевчук В. В. Ректори Полтавського інституту народної освіти (1921-1930) та директори Полтавського інституту соціального виховання (1930-1933) / В. В. Шевчук, С. М. Шевчук. – Історична пам'ять. – Полтава, 2014. – № 30–31. – С. 170–176.
8. Центральний державний архів вищих органів влади та управління (далі ЦДАВО). – Звіти інститутів соцвиху України про їх роботу за 1932/33 учбовий рік 29 квітня – 13 серпня 1933. – оп. 11, спр. 148. – 266 арк. (Арк. 120–121, 162–180).
9. ЦДАВО. – Листування з Полтавським інститутом соцвиху та його відомості про підготовчу роботу до відзначення 50-річчя з дня смерті К. Маркса. Проведення педпрактики, академуспінність студентів та розподіл годин між викладацьким складом інституту 15 вересня 1931 р. – 14 жовтня 1933 р. – оп. 10, спр. 823. – 102 арк.
10. Архів ПНПУ імені В. Г. Короленка (далі – АПНПУ). – Полтавський інститут соціального

виховання. Відділ кадрів. Накази директора з особового складу, 1 січня – 27 грудня 1931 р., 203 арк.

11. АПНПУ імені В.Г. Короленка (далі – АПНПУ). – Полтавський інститут соціального виховання. Відділ кадрів. Накази директора з особового складу, 1 січня – 28 грудня 1932 р., 275 арк.

12. АПНПУ імені В.Г. Короленка (далі – АПНПУ). – Полтавський інститут соціального виховання. Відділ кадрів. Накази директора з особового складу, 4 січня – 29 грудня 1933 р., 138 арк.

13. АПНПУ імені В.Г. Короленка (далі – АПНПУ). – Полтавський державний педагогічний інститут. Відділ кадрів. Накази директора з особового складу, 2 січня – 31 грудня 1934 р., 131 арк.

Артем Іноземцев

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕТРОВСЬКОГО ПОЛТАВСЬКОГО КАДЕТСЬКОГО КОРПУСУ

Постановка проблеми. Реформування сучасних Збройних Сил України та вдосконалення системи підготовки військових фахівців, зокрема офіцерського складу військ, спонукають звернутися до системи діяльності військових навчальних закладів у минулому, зокрема кадетських корпусів, з метою вивчення та творчого використання педагогічної спадщини цих навчальних закладів у наш час.

Військова освіта є досить історично молодим інституційним утворенням у порівнянні з класичною університетською освітою. Не зважаючи на те, що перші військово-навчальні заклади в Російській державі було створено ще на початку XVIII століття, на території України, яка входила до її складу, вони з'явилися в середині XIX століття. Одним із таких навчальних закладів був Петровський Полтавський кадетський корпус.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідження з цієї тематики в історіографії з'являються ще в дореволюційний період. Їх представлено працями з історії військової освіти В.Ф. Грекова, М.С. Лаласва, а також нарисами з історії окремих навчальних закладів, які підготували Н. П. Завадський, А. Д. Ромашкевич, К. Ф. Павловський. Проте останні вказані праці при ґрунтовному фактологічному наповненні позбавлені аналітичного матеріалу. У новітній час активізується вивчення історії військової освіти. У працях вітчизняних дослідників історія кадетських корпусів розглядається в контексті розбудови національних збройних сил у період визвольних змагань 1917–1920 рр. Однією з перших спроб представити історію кадетських корпусів як окреме дослідження є стаття А. Ткачука, де окреслено основні етапи їхньої діяльності. Висвітлення діяльності кадетських корпусів знаходимо у дослідженнях А. І. Махінько та Ю. Г. Корнійчука та ін.

Мета статті – виявити організаційно-педагогічні особливості діяльності Петровського Полтавського кадетського корпусу. **Завдання дослідження:** 1) розглянути процес створення навчального закладу та охарактеризувати умови вступу до нього; 2) виявити особливості навчально-виховного процесу; 3) розкрити роль офіцера-вихователя у діяльності корпусу.

Виклад основного матеріалу. У структурі освіти Російської імперії чільне "місце завжди належало кадетським корпусам. Сама назва корпусів – кадетські, передбачала їх початкову роль у системі військової освіти, оскільки слово «кадет» походить від французького "cadet" – молодший. Після семирічного навчання в кадетському корпусі, юнак мав можливість вступити до військового училища з дворічним терміном навчання; вершиною військової освіти було навчання в академії, де готувалась еліта армії. Основу, зрозуміло, закладали якраз кадетські корпуси, які мали подвійну мету: 1) підготовка для армії офіцерів; 2) власне благодійна мета – надання можливості бідним дворянам виховувати своїх дітей «поблизу їх сімей» [6, с. 94]

З огляду саме на благодійну мету було вирішено створити у Полтаві кадетський корпус для чотирьох губерній: Полтавської, Чернігівської, Катеринославської, Слобідсько-Української (з 1835 р. Харківської).

У 1829 році малоросійський генерал-губернатор князь М. Г. Репнін-Волконський оголосив про намір імператора Миколи I запровадити в Полтаві кадетський корпус. Дворянство вказаних губерній мало вносити власні кошти на додаток до урядового фінансування. Загальна вартість будівництва корпусу становила 2 млн. 620 тис. руб. асигнаціями [6, с. 7].

Зведення будівлі корпусу розпочалося 1834 року. 5 квітня 1836 року імператор Микола I підписав указ військовому міністру графу О. І. Чернишову «... Корпус сей именоватъ Петровско-Полтавским и день учреждениа оногo праздноватъ в день победы 27 июня...» [2, с. 117].